

Instytut Położnictwa i Chorób Kobięcych to nie tylko kliniki

Zlokalizowany w pewnym oddaleniu od centralnie położonych klinik przy ul. Dębinki, Instytut Położnictwa i Chorób Kobięcych był nie tylko szpitalem, ale również znaczącym ośrodkiem naukowym, chociaż nie zawsze było to zauważane w akademickim środowisku. Osiągnięcia naukowe klinik Instytutu zostały przedstawione już poprzednio. Brak jest natomiast pełniejszej informacji o innych jednostkach Instytutu, między innymi o Samodzielnej Pracowni Endokrynologii i Diagnostyki Laboratoryjnej przekształconej w 2001 r. w Zakład Ginekologii Endokrynologicznej.

Powołanie w 1977 r. przez rektora AMG prof. Zdzisława Brzozowskiego Samodzielnej Pracowni Endokrynologii i Diagnostyki Laboratoryjnej (SPEDL) był ważnym czynnikiem, stymulującym rozwój badań naukowych w Instytucie Położnictwa i Chorób Kobięcych AMG. SPEDL weszła w skład Samodzielnej Pracowni Patomorfologii i Diagnostyki Laboratoryjnej kierowanej przez docenta, a od 1981 r. profesora Henryka Kozłowskiego.

Na kierownika SPEDL powołany został, powracający ze stażu naukowego na Uniwersytecie w Ulm (Niemcy), stypendysta fundacji Aleksandra von Humboldta, dr Czesław Wójcikowski. W skład Pracowni poza kilkusobowym zespołem pracowników naukowo-dydaktycznych wchodziło duże laboratorium szpitalne, zatrudniające kilku asystentów, лаборantki oraz personel pomocniczy. W sumie zespół liczył prawie trzydzieści osób.

W krótkim czasie przeprowadzona została przebudowa i rozbudowa pomieszczeń laboratoryjnych i utworzono pracownię do badań radioimmunologicznych. Korzystając z różnych źródeł finansowania SPEDL została wyposażona w nowoczesny sprzęt, między innymi automatyczne liczniki promieniowania, ultrawirówki, aparat HPLC i inne systemy, stając się w tym czasie jedną z najlepiej wyposażonych jednostek w Polsce. Przyjętych zostało kilku młodych absolwentów AMG i Uniwersytetu Gdańskiego, którzy wdrożyli cały zakres oznaczeń hormonalnych tak, że tylko z zakresu endokrynologii w ciągu roku wykonywano około 80.000 badań nie tylko dla klinik naszej Uczelni, ale również na rzecz innych jednostek służby zdrowia całego województwa pomorskiego. Zreorganizowano także, czynne 24 godziny laboratorium dyżurne z mocno rozbudowaną serologią, szczególnie trudną ze względu na badania u noworodków i wcześniaków. Pracownia serologii przez około 30 lat prowadzona była przez mgr. Witolda Kośmickiego.

W zakresie dydaktyki studentów opracowany został program obejmujący wykłady, seminaria i ćwiczenia dotyczące endokrynologii ciąży i rozrodu.

Stworzona baza pozwoliła na podjęcie zróżnicowanych badań naukowych, których wyniki przedstawiane były na licznych sympozjach, krajowych i zagranicznych oraz publikowane w czasopismach naukowych zarówno polskich, jak i międzynarodowych.

Nawiązano szeroką współpracę z wiodącymi ośrodkami naukowymi w Europie i USA. Efektem tej współpracy były wyjazdy asystentów Pracowni na długoterminowe staże naukowe do Niemiec, Belgii, Danii, Wielkiej Brytanii i USA. Dziewięciu asystentów ukończyło doktoraty, dwóch habilitacje i dwóch uzyskało tytuły naukowe profesorów. Liczba oryginalnych prac przekroczyła 300. Kilku asystentów zrobiło specjalizację z zakresu ginekologii i położnictwa czy diagnostyki laboratoryjnej, pracując również na oddziałach klinicznych czy pełniąc dyżury.

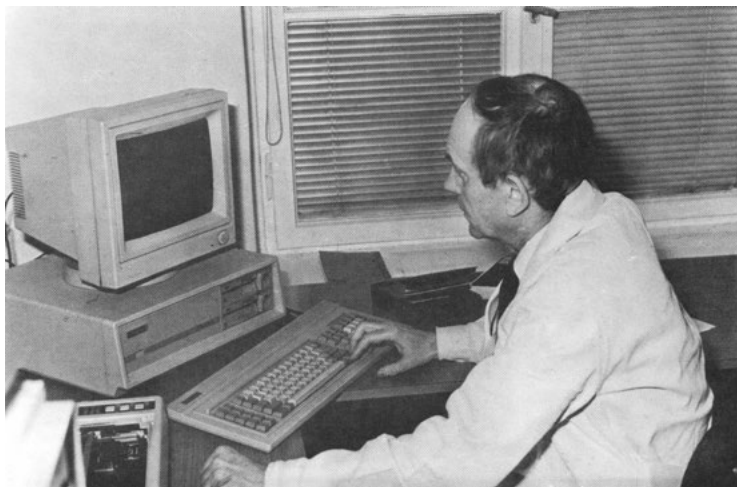
Głównymi kierunkami badań naukowych prowadzonych wspólnie z zespołami klinicznymi była endokrynologia rozrodu i hormonalny nadzór nad ciążą wysokiego ryzyka. Dużą część tych badań dotyczyła ciąży powikłanej cukrzycą, która jest jednym z najczęstszych i najcięższych powikłań w ciąży. W tym okresie blisko 30% przypadków ciąży powikłanej cukrzycą kończyło się niepowodzeniem i stanowiło poważny problem kliniczny.

W oparciu o doświadczenia z pobytów w zagranicznych ośrodkach doc. Czesław Wójcikowski zorganizował regionalny ośrodek leczenia ciąży powikłanej cukrzycą, wyszkolił personel i wdrożył odpowiednie procedury. Rocznie ośrodek prowadził około 200 ciąży, a liczba śmiertelnych powikłań nie odbiegała od ciąży niepowikłanej. Działalność ośrodka wspierana była przed odpowiedni program MZiOS i wszystkie ciężarne prowadzone były w systemie intensywnej insulinoterapii, samokontroli i leczone były w pierwszych latach wysoko oczyszczonymi insulinami tzw. monokomponentnymi, a później insuliną ludzką. Ciężarne wyposażane były w glukometry lub pompy insulinowe i wynik leczenia był monitorowany okresowym pomiarem białek glikowanych. Cały ten system wyprzedzał standardowy sposób leczenia pozostałych chorych na cukrzycę w Polsce. Na bazie tego materiału powstało szereg publikacji i kilku lekarzy naszego Instytutu ukończyło doktoraty.

Przy znaczącym udziale zespołu naszego Instytutu zorganizowano w Polsce sieć kilku regionalnych ośrodków prowadzenia ciąży powikłanej cukrzycą. Na corocznych konferencjach każdy przypadek niepowodzenia był analizowany indywidualnie i wydawano odpowiednie zalecenia.

W badaniach nad niepłodnością i nowymi możliwościami leczenia prowadzonych przez dr. Krzysztofa Łukaszyka, obecnie uznanego profesora, rozwinięto technikę hodowli tkankowej. Po kilkutygodniowym szkoleniu w Hamburgu, w ośrodku o najwyższej wtedy skuteczności w Europie w uzyskiwaniu ciąży techniką zapłodnienia pozaustrojowego, dr Łukaszyk rozpoczął badania nad wdrożeniem tej metody leczenia niepłodności w naszym Instytucie.

Efektom programu realizowanego, we współpracy z klinikami Instytutu kierowanego wówczas przez prof. Janusza Emericha, który aktywnie wspierał podejmowane działania, były narodziny 14 października 2000 r. pierwszego w województwie pomorskim zdrowego noworodka poczętego w wyniku zapłodnienia pozaustrojowego. Sukces ten był rezultatem wieloletniej pracy zespołu Pracowni, ze znaczącym udziałem dr Joanny Liss i mgr Magdaleny Cybal. W krótkim z powodze-

niem przeprowadzono kolejne zabiegi i uzyskano jeszcze 4 ciąży, w tym jedną bliźniaczą. Dalsze leczenie metodą *in vitro* stało się niemożliwe ze względu na stanowisko dyrektora szpitala klinicznego. Tak też został wygaszony program leczenia niepłodności na terenie uniwersyteckiej kliniki jedynie skuteczną metodą w określonych przypadkach.

W konsekwencji, lider zespołu prof. dr hab. Krzysztof Łukaszyk zorganizował możliwość dalszego leczenia niepłodności techniką *in vitro* w prywatnej klinice Invicta.

W zakresie badań doświadczalnych prowadzono programy związane z funkcją i transplantacją wysp trzustki, aktywności biologicznej C-peptydu oraz diagnostyki HPV jako czynnika etiologicznego raka szyjki macicy.

We współpracy z Uniwersytetem w Giessen realizowano projekt pt. *Influence of pregnancy on survival of allogeneic isolated pancreatic islets* i był to efekt pobytu dr n. med. Wojciecha Arendarczyka na stypendium Alexandra von Humboldta w tym uniwersytecie. Dr Arendarczyk był już uznanym badaczem, miał bardzo dobre wyniki w zakresie transplantacji izolowanych wysp trzustki szczurom z cukrzycą doświadczalną i został powołany na członka International Pancreas and Islets Transplant Association. We współpracy z prof. Wojciechem Gacykiem z Kliniki Chirurgii rozpoczęto badania nad transplantacją izolowanych wysp trzustki chorym na cukrzycę.

Dalszymi dużymi międzynarodowymi projektami naukowymi były badania dr. Marka Gembali dotyczące mechanizmów regulacji wydzielania insuliny z wysp trzustki, a projekt pt. *Mechanisms of the control insulin release by glucose in absence of changes in a B cell membrane potential* realizowany był z Uniwersytetem w Brukseli. To także był efekt stażu naukowego dr. Marka Gembali w tym ośrodku. Ponadto dr Stella Chróścicka-Andrzejewska we współpracy z Uniwersytetem w Glasgow, gdzie przebywała na stażu naukowym w ramach programu Tempus, wykonywała badania w ramach projektu pt. *Advances glycosylation endproducts*. Dr Kazimierz Dominiak kontynuował badania dotyczące C-peptydu. Jednym z tych tematów, finansowanych przez ZPF Polfa Tarchomin, była specyficzna gatunkowo identyfikacja C-peptydu w preparatach insuliny. W tym czasie insulinę do leczenia chorych pozyskiwano poprzez ekstrakcję tego hormonu z trzustek

zwierzęcych. Nieznana była wówczas technologia wytwarzania insuliny i innych leków przez hodowlę odpowiednio zmodyfikowanych bakterii. Ze względu na to, że otrzymywane z rzeźni trzuskki wieprzowe były czasami zanieczyszczone trzuskami bydłocymi, producent insuliny musiał odpowiednio zmieniać proces produkcji, aby otrzymywać jednolity gatunkowo preparat. Sekwencja aminokwasów C-peptydu, polipeptydu powstającego podczas syntezy insuliny w wyspach trzustki, różniła się u tych gatunków, co pozwoliło na opracowanie metody radioimmunologicznego specyficznego oznaczania C-peptydu. Uzyskanie tak specyficznych gatunkowo przeciwciał, a wówczas nieznana była technologia produkcji przeciwciał monoklonalnych, świadczyło o wysokich umiejętnościach zespołu. Taka technologia była dostępna tylko nielicznym zespołom na świecie.

Badania nad aktywnością C-peptydu kontynuowane były również przez prof. Cz. Wójcikowskiego podczas kilku dalszych staży naukowych w Niemczech i USA. W 1997 r. prof. Wójcikowski uzyskał duży grant firmy Eli Lilly na badania biologicznej aktywności C-peptydu, które prowadził przez 15 miesięcy na Uniwersytecie Chicago, uznawanym za jeden z najlepszych uniwersytetów amerykańskich. Badania prowadzone były na zdrowych ochotnikach, którym podawano C-peptyd w dożylnym wlewie oceniając w różnych warunkach wpływ na funkcję trzustki i gospodarkę węglowodanową.

Dużym programem badań były prowadzone przez dr. K. Łukaszkę pionierskie badania metodą PCR wykrywania HPV jako czynnika etiologicznego raka szyjki macicy, które stały się podstawą jego pracy habilitacyjnej. Wyniki prac prowadzonych we współpracy z prof. J. Emerichem stały się podmiotem licznych publikacji w renomowanych czasopiśmie zagranicznych.

W 1994 r. prof. Czesław Wójcikowski został członkiem ministerialnego zespołu do spraw Narodowego Programu Zwalczania Cukrzycy, odpowiadając za część związaną z cukrzycą w ciąży. W ramach tego programu wykonano badania u około 5.000 ciężarnych w różnych regionach Polski. W tym samym roku rektor prof. Zdzisław Wajda powołał Profesora na pełnomocnika Rektora ds. organizacji Regionalnego Centrum Diabetologicznego, które po gruntownym remoncie budynku przy ul. Dębinki, zostało otwarte w 1998 r.

W 1995 r. prof. Cz. Wójcikowski został wybrany na prezesa Zarządu Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego, drugiego co do wielkości lekarskiego towarzystwa w Polsce. Funkcję tę pełnił przez 6 lat. Jednocześnie asystenci Pracowni – dr Joanna Drużyńska i mgr Elżbieta Kusiak wybrane zostały na sekretarza i skarbnika Towarzystwa. Stworzyło to nowe możliwości dla rozwoju gdańskiej diabetologii, ale jednocześnie stanowiło dodatkowe obciążenia dla całego zespołu Pracowni. Wśród asystentów, których nazwiska zostały wymienione przy okazji innych programów, dodatkowe zadania przypadają dr med. Danucie Wojciechowskiej, mgr Joannie Wierzchowskiej i mgr Ewie Łebko.

W 1997 r. rozpoczęto realizację największego w Polsce projektu Screen Pol, dotyczący wczesnego rozpoznawania cukrzycy typu 2. Koordynatorem całego ogólnokrajowego

projektu był prof. Cz. Wójcikowski. W programie Screen Pol uczestniczyło 285 lekarzy pracujących w przychodniach całej Polski, którzy przebadali ponad 27.000 pacjentów. Wyniki tych badań były przedstawiane na kilku zjazdach polskich i zagranicznych, a także opublikowane w szeregu artykułów. Zespół SPEDL był organizatorem i współorganizatorem licznych zjazdów i sympozjów naukowych. Między innymi w 1991 r. zorganizowano III Zjazd Polskiego Towarzystwa Diabetologicznego, a w 1993 r. pierwsze w tej części Europy międzynarodowe szkolenie dla lekarzy z zakresu cukrzycy pod auspicjami EASD. W EASD Postgraduate Course wykładowcami byli najwybitniejsi, światowej sławy profesorowie, autorytety z zakresu cukrzycy.

W 2001 r. Pracownia została przekształcona w Zakład Endokrynologii Ginekologicznej. Jego pracownicy są do dzisiaj członkami wielu towarzystw naukowych polskich i zagranicznych. Prof. dr hab. Czesław Wójcikowski, posiadający specjalizację z diagnostyki laboratoryjnej oraz ginekologii i położnictwa jest członkiem kilku polskich towarzystw naukowych, a także Amerykańskiego Towarzystwa Diabetologicznego (ADA) i Europejskiego Towarzystwa Badań nad Cukrzycą (EASD). Za osiągnięcia naukowe został wyróżniony nagrodą zespołową I stopnia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, kilkunastoma nagrodami Rektora, Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i co jest szczególnie cennym dla lekarza, w uznaniu zasług dla leczenia chorych na cukrzycę, został członkiem honorowym Polskiego Stowarzyszenia Diabetyków i uhonorowany Krzyżem Kolumbowym, prestiżowym wyróżnieniem PSD. W 1993 r. burmistrz miasta Indianapolis (USA) przyznał Profesorowi obywatelstwo honorowe tego miasta. Ponadto był redaktorem naczelnym i przewodniczącym rady naukowej kilku czasopiśmie naukowych.

Profesor Krzysztof Łukaszk, autor około 130 publikacji, jest obecnie kierownikiem Zakładu Pielęgniarstwa Położniczo-Ginekologicznego Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, kierownikiem Klinik Leczenia Niepłodności INVICTA, członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Medycyny Rozrodu i Embriologii (PTMR) a także w Sekcji Płodności i Niepłodności Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego (SPIN PTG), członkiem szeregu polskich i zagranicznych towarzystw naukowych w tym European Society of Human Reproduction and Embriology oraz American Society for Reproductive Medicine.

Inni pracownicy Zakładu Endokrynologii Ginekologicznej zajęli prominentne stanowiska w szeregu organizacjach związanych z przemysłem farmaceutycznym, zostało kierownikami laboratoriów szpitalnych czy jednostek badawczych.

Od 2002 r. po zawieszeniu przez Rektora AMG prof. Czesława Wójcikowskiego w funkcji kierownika, p.o. kierownika Zakładu została dr Danuta Wojciechowska. W 2006 r., po przejściu prof. Czesława Wójcikowskiego na emeryturę, w ramach przekształceń organizacyjnych Zakład Endokrynologii Ginekologicznej został zlikwidowany, a część laboratoryjna włączona do centralnego Laboratorium PSK 1. Obecnie i sam budynek przechodzi do historii.

prof. Czesław Wójcikowski